

Iločki statut o životinjama i životinjskim proizvodima

The Statute of Ilok regarding animals and animal products

Džaja, P., J. Mihalj

Sažetak

Iločki statut napisan je u pet knjiga, a potvrdio ga je 13. prosinca 1525. kralj Ludvig kao zakon s trajnom važnošću. Osim što u pojedinim poglavljima uređuje mjesto klanja životinja, kažnjavanje njihove krađe ili ozljede, ovaj statut zakonodavno posvećuje pozornost mjestu prodaji mesa i koža, propisujući stroge kazne za njihovo nepoštovanje. Statut sadržava pet knjiga s ukupno 195 poglavlja, među kojima se 15 poglavlja odnosi na životinje i posao vezan za životinje i proizvode životinjskog podrijetla. Prva je knjiga starija i potječe iz 1453., kad je taj dio zakonodavstva potvrdio kralj Ladislav V. dok su bili pod vlašću Nikole Iločkog (Miklósa Újlakija), odnosno dok je grad statusno bio *oppidum* u vlasti feudalca.

86

Ključne riječi: Iločki statut, životinje, proizvodi životinjskog podrijetla

Abstract

The Statute of Ilok, comprising 5 books, was written and confirmed by King Ludvig on December 13, 1525, as a law with permanent validity. In certain chapters the statute defined the place for slaughtering animals, punishments if they were injured or stolen, and this Statute also deals with legislation regarding the location for selling meat and skins, prescribing severe punishments for failure to respect them. The statute comprises 5 books with a total of 195 chapters, of which 15 chapters are devoted to animals and animal management, and products of animal origin. The first book is older and originates from 1453 when this part of the legislative was confirmed by King Ladislav V, under the governance of Nikola Iločki (Miklós Újlaki), which actually means that the town of Ilok had the status of oppidum under feudal authority.

Key words: statute of Ilok, animals, products of animal origin

Proizvodi životinjskog podrijetla

U Prvoj knjizi 9. i 10. glava propisuju svakodnevno održavanje slobodne tržnice i godišnjeg sajma u njihovoj sredini. U istoj knjizi 26. glava izrekom zabranjuje prodaju tkanine i druge robe u kućama i konacima, a dopušta je u mjestima određenima za prodaju. U 33. glava propisuje se mesarima da ne

prodaju meso pod brijegom, nego u mesnici kod brijega. U 34. glavi opisan je izbor mesarskih majstora te njihova služba. „Govedo neka se kolje nad Dunavom kod danjega svjetla iza izlaza sunca i prije zapada, a među mesarima neka se izaberu dvojica za majstore tako zvanog Ceha, koji prigodom izbora suca i prisežnika treba da se zakunu na sveto Bož-

Dr. sc. Petar DŽAJA, dr. med. vet. redoviti profesor u trajnom zvanju, Veterinarski fakultet u Zagrebu, Josip MIHALJ, dr. med. vet, Veterinarska stanica Županja, Veterinarska ambulanta Soljani. Dopsni autor: dzaja@vef.hr

je evanđelje kao zaprisegnuti građani, da će mesari podavati meso prema ispravnom redu bez velike ili pretjerane dobiti, a moraju paziti, da za klanje ne bude bolesno nego zdravo.“ Prekršitelj te odredbe plaćao je cijenu zaklane životinje ili govoda, a njihovu je kožu uzimao spomenuti mesar. U slučaju njezina ponovnog kršenja zabranjivano mu je klanje te se isključivao iz sredine. Iz te je odredbe vidljivo kako se zakonodavno štiti zdravlje Iločana i drugih koji kupuju meso jer je dopuštena prodaja samo mesa koje potječe od zdravih životinja. Isto tako štite se kupci jer se mesarima naređuje da meso prodaju bez velike ili pretjerane dobiti. Uvjeti i mjesto klanja strogo su propisani, a iz tih kazni proizlazi da se tom problemu posvetila najveća pozornost. Također je u 37. glavi Prve knjige propisana prodaja koža te se navodi da domaći i strani mesari kože mogu prodavati na mesnom trgu uz meso, a u slučaju prodaje na drugom mjestu plaćala se kazna od četvrtine marke uz gubitak mesa. U 39. glavi propisivano je da trgovci živežnom robom trebaju stajati na mjestima koja im je odredio sudac i gradski prisežnici. Da su Iločani u 15. stoljeću posvećivali pozornost higijenskim uvjetima i zaštiti okoliša, govori odredba iz 46. glave, u kojoj se navodi da je piljevinu, gnoj i smeće iz kuća i staja zabranjeno bacati na trg ili ulice, već se to moralo iznijeti izvan grada. U ovom se članku spominju stajanje (*stabulis*), iz čega bi se moglo zaključiti da je bilo dopušteno držanje životinja. U 2. glavi Treće knjige propisuje da se u svetom tjednu sajam održava pred crkvenim vratima (Karač i Braun, 2000.).

Lov, ozljede, krađe životinja i prijevarne radnje

U 8. glavi Druge knjige zakonodavno je zabranjen lov kopanjem jama za zvjerad. Ako je netko oko svoga vinograda kopao jame za lov zvjeradi, a nije ih ogradio, pa netko od susjeda ili drugih ljudi upadne u te jame, ili u njih padne vol, konj ili druga domaća životinja, nakon čega uginu ili polomi udove ili se na bilo koji drugi način ozlijedi, u takvim je slučajevima kopač jame plaćao potpunu vrijednost životinje uz obvezno zatrpavanje jame. Treća knjiga detaljno uređuje međuljudske odnose, regulira kazne za različite krađe te je detaljnije opisan odnos s tatom koji uđe u grad s ukradenim životinjama koje obično prodaje jeftinije. U tom se slučaju tat s ukradenim životinjama držao u zatvoru 14 dana, a ako se tužitelj ne bi javio, poslije toga se vješao. Ako bi se javio vlasnik koji bi dokazao da su njegove životinje ukradene, tata se vješalo, on je sve troškove plaćao i dobio je svoje životinje. U Trećoj knjizi 25. i 26. glava propisivale su ako je netko pred svojom kućom iskopao bunar, a

nije ga zaštitio ogradom, pa koja životinja padne u bunar (*in puteo, puteum*), dijete ili odrastao čovjek (tim redosljedom!), vlasnik će biti novčano kažnjen za ozljede ili čak za smrt ako tko pogine. U 55. glavi treće knjige opisan je postupak s ukradenim i prodanim životinjama koje se pronađu kod kupca. Tada se vlasnik zajedno s dva svjedoka morao zakleti da životinje nije nikom prodao, dao ili na neki drugi način otuđio, već da su ukradene od njega. U takvim je slučajevima vlasnik dobivao svoje životinje, a troškovi su se poništavali. U 57. glavi Treće knjige mesarima se zabranjuje klanje ukradenih životinja, a ako bi to učinili ili jeftino platili životinje, to se smatralo prevarenom. Ako bi koji od mesara kupio ukradene životinje i u noćno vrijeme pri mjesečini ili uz zapaljenu svijeću ih zaklao i oderao im kožu koju bi sakrio, takav mesar, nakon što se to od susjeda dozna, treba biti osuđen i obješen na vješala. Ako bi netko od mesara ukradenu životinju vrijednu tri zlatna forinta kupio za jedan forint i ako bi to češće običavao činiti, taj bi se mesar smatrao domaćinom krađe i trebalo ga je objesiti na veću visinu od tata. Skitnice koji su danju spavali, a noću činili zlodjela, ako su nekoga ubili, bacili sa zavezanim kamenom u Dunav ili ga zakopali, pa ako bi se uhvatili i priznali krivicu, vezali su se konju za rep i vukli po ulicama, a glasnik je, djelujući preventivno, vikao da svi bezbožnici koji učine slično zlo podnose istu kaznu. Nakon toga bi se okrivljeni dovukao do vješala gdje mu se kotačem slome noge, a onda postave na kotače (Kadić, 1971.; Kadić, 1976.).

Literatura

- KADIĆ, M. (1971): O klanju stoke i mesarima u prošlosti (rukopis).
- KADIĆ, M. (1976): O Statutu grada Iloka iz 1525. (rukopis).
- KARAČ, Z., A. BARUN (2000): Analiza urbanističko-komunalnih i graditeljskih regula u srednjovjekovnom statutu grada Iloka iz 1525. godine. *Prostor*, 8, 15-30.